

BEHOUDEN & BEWAREN

nieuwsbrief

nummer 26 – mei 2020

STICHTING DORPSBEHOUD
HARDINXVELD-GIESSENDAM

HET BEHOUDEN WAARD

De coronacrisis is, hoewel actueel, niet echt een onderwerp voor deze nieuwsbrief. Met betrekking daartoe realiseren we ons wel echter bepaalde zaken. Hoe dingen, ineens of wat langzamer, een andere wending kunnen nemen dan wij dachten. Hoe wij in onze dorpsgemeenschap op elkaar aangewezen zijn. Hoe wij geroepen zijn onze verantwoordelijkheden te nemen. Hoe wij omgaan met ruimte. Hoe wij zuinig moeten zijn op zaken die wij misschien al te veel voor vanzelfsprekend gehouden hebben. Hoe wij genieten kunnen van de mooie dingen die er (ook) zijn. Stuk voor stuk zaken die, zij op een geheel ander niveau, ook betrekking hebben op de dingen waar Stichting Dorpsbehoud zich mee bezig houdt. Zaken waarover u in deze nieuwsbrief weer het een en ander kunt lezen. Het enige verschil met de coronacrisis is dat wij daar van zeggen: het behouden waard!

Liesbeth Leenman, redactie

Hoe wij omgaan met ruimte, in verschillende betekenissen

MET NAME

DE HUIK

Appartementencomplex 'De Huik'

Een modern appartementencomplex met een ouderwetse naam, het gebouw 'De Huik' aan de Rivierdijk in Boven-Hardinxveld. Een naam die terugvoert naar het roemrijke verleden van dit dorp, de tijd van de riviervisserij. Waar een groot deel van de voedselvoorziening van afhing en waar veel mensen hun brood mee verdienden. Veelal gebeurde dit in zogenaamde zalmschouwen, open zeilboten. Een deel van de schuiten had meestal een beun (om vis levend in te kunnen houden) met houten of ijzeren deksel en zo'n boot was aan de voorkant voorzien van een zogenaamde huik. Dit was een soort tentje van (bruin) katoen, waaronder geleefd en geslapen werd. Tijdens de visserij ging de huik plat en werden er vaak de mast en spriet op gelegd. Afhankelijk van het weer en seizoen werd zowel voor als onder de huik gekookt op een avapeur (klein rond kacheltje, ook gebruikt als fornuis), gestookt met hout en kolen. Dergelijke zalmschouwen werden o.a. gebouwd bij de scheepswerf van gebroeders Van der Hoff in Den Bout.

Dan nu het appartementencomplex. Het mag dan 'De Huik' heten, toch is het net iets meer, iets comfortabeler dan een eenvoudig katoenen tentje op een wankele schuit. Misschien dat een enkele bewoner, afstammend van een roemrucht Boven-Hardinxvelds vissersgeslacht, vanuit 'De Huik' over de rivier tuurt en met dankbaarheid terugdenkt aan die hardwerkende voorvader, die vanonder zijn schamele huik zorgde voor de welvaart die hem dit prachtige plaatsje leverde.

Een zalmschouw met huik

KIJKEN IS WAT ANDERS DAN ZIEN

WATERKERING/BAND RONDOM WONING

Over het algemeen wordt er door huizenbezitters veel aandacht besteed aan de buitenkant van hun paleisje. Een sierlijke daklijst, een fraaie dakkapel, mooie voordeur, alles strak in de lak. Het oog wil ook wat tenslotte. Sommige toevoegingen zijn echter puur praktisch van aard. Het leuke is dat ook deze het huis kunnen verfraaien, zonder de aandacht op zich te richten.

Zo zullen velen zich nooit bewust zijn van een laag-bij-de-grondse 'versiering' die met name sommige oudere huizen en boerderijen tooit.

Is het u namelijk al eens opgevallen dat zich onderaan de gevel een aangesmeerde band bevindt, vaak zwart van kleur? Een puur praktische zaak. Zo'n band of brede plint zorgt er namelijk voor dat het huis geen natte voeten krijgt. Het wordt dan ook wel waterkering genoemd. Meestal betreft het een gestucte laag, zo'n 50 à 60 cm. hoog. In het pleister is tracement vermengd, wat ervoor zorgt dat het materiaal bijzonder dicht, sterk en waterwerend wordt.

In sommige gevallen is de waterkering van platen hardsteen. Dat duidt op een eigenaar van goeden doen. Hoe minder of meer opvallend dan ook, zo'n band rondom het huis is, in al zijn eenvoud en bescheidenheid, eigenlijk best fraai!

Voorbeelden van eenvoudige waterkeringen in ons dorp. Soms fraai aangepast aan het verschil in dijkniveau.

Het kan ook wat minder eenvoudig. Getuigen van meer welvaart wellicht?

MIJN DORP

ONVERVALST HÂRREVELDS

Ik zal u een geheimpje verklappen. In de rubriek '(Bijna) vergeten woorden' licht ik vaak een woord toe, afkomstig uit het dialect van ons dorp. Misschien wekt dat de indruk dat ik die zelf allemaal paraat heb. Maar, nu komt het, ik put daarvoor uit een tweetal prachtige naslagwerkjes. 'Onder ons gezeed' en 'Hoeke doeme?', twee uitgaven van de Historische Vereniging uit de jaren '90.

Deze vormen samen een soort woordenboek van het dialect van Giessendam en Neder-Hardinxveld. Boekjes die steeds meer waarde krijgen.

Want wie onder ons is die taal van ons dorp nog volledig machtig? Hooguit de ouderen. Het is een taal die in het huidige tijdperk dreigt uit te sterven.

In de jaren '60/'70, toen ik klein was, hoorde ik niet anders in mijn familie. Van beide kanten stevig geworteld in Hardinxveld en Giessendam, werd het onvervalst 'Hârrevelds' van generatie op generatie doorgegeven. Ook aan mij. Maar waar mijn (schoon)ouders nog onverbloemd plat praatten, ben ik en de rest van mijn generatie er op gebrand keurig ABN te spreken, zonder accent.

Ik moet eerlijk bekennen dat me dat niet geheel vlekkeloos afgaat. Elders in den lande op bezoek krijg ik toch vaak een opmerking over mijn tongval. Maar wat wil je? Het is me tenslotte met de paplepel ingegoten...

Als ik er aan denk hoe mijn opa en oma, Koen en 'Ochie' (Aagje) Krôôn, 'proatten'! Als ik het woordenboek doorlees, is het of ik hen aan het woord hoor.

Mijn opa, die als 'mellekboer' met melluk, butter en kèès (lange è) bij mensen aan de deur 'volluk!' riep. Mijn oma, wier grootouders op een 'meulen' woonden. Mijn hele jeugd is doorspekt met woorden en uitdrukkingen uit de taal van ons dorp.

Maar waar ik zelf die dan niet echt meer hanteer, mijn kinderen nog veel minder.

Die zijn aan hun spraak niet meer te herkennen als Hardinxvelders. Het is zelfs zo dat zij hun eigen oma soms niet begrijpen in haar 'gepraot'.

Is dit een verarming? Uit het oogpunt van historisch besef waarschijnlijk wel. Misschien ook uit sociaal oogpunt: het spreken van een eigen taal geeft een onderlinge verbondenheid, ook niet onbelangrijk.

Om heel eerlijk te zijn uit esthetisch oogpunt, vind ik het persoonlijk niet erg. Want om nou te zeggen dat ik dat 'gekèèkel', 'gekaauwauw', 'gemaauw' en 'geschrèèt' nou allemaal zo fraai vind klinken...

Toch, onder ons gezeed, stiekem vind ik dan die boekjes wel weer erg leuk om eens na te slaan. Ben ik ook blij met de Stichting Streektaal Alblasserwaard en Vijheerenlanden, die zich als doel gesteld heeft 'onze streektaal in al zijn facetten vast te leggen en op allerlei manieren probeert dit aspect van onze culturele bagage in stand te houden en te bevorderen' (www.demauwerd.nl).

En ga ik door met de rubriek van bijna vergeten woorden in deze nieuwsbrief, omdat ook dit iets is wat het behouden waard is!

Liesbeth Leenman

ZO KAN HET OOK.

Je ziet in onze tijd veel oude(re) huizen onder de slopershamer gaan om plaats te maken voor nieuwbouw. Toch is dit niet beslist noodzakelijk om het huis van je dromen te verwezenlijken. Neem nou als voorbeeld Buitendams 23. Een vierkant huis zonder 'ziel' kreeg door verbouwing een geheel ander, eigen karakter. Daarvoor is moed, vakmanschap en geduld nodig. Iets wat de nieuwe eigenaren ruimschoots voorhanden blijken te hebben. Een kunst die niet een ieder gegeven is.

Viel het huis eerder op door gebrek aan stijl, nu is het tegendeel het geval. Een markant pand, wat het goed doet in de historische omgeving.

De metamorfose van Buitendams 23

Wat overigens niet iedereen weet, is dat bij de verbouwing de laatste sporen van de oorspronkelijke bestemming van het pand verloren gegaan zijn, namelijk die van dorpsboerderij. Tot voor kort was het oude gedeelte van het huis voorzien van bijvoorbeeld een hooiluik. Dit oude restant heeft echter het veld moeten ruimen.

Aangezien dit de laatste dorpsboerderij van ons dorp was, is hiermee is ook die periode in Hardinxveld-Giessendam afgesloten. Wat, net zoals de rest van de verbouwing bevestigt: tijden en daarmee huizen veranderen!

(BIJNA) VERGETEN WOORDEN

SCHÔÛNTJES.

Voorjaar, de tijd van de traditionele 'grote schoonmaak' waar Nederlandse vrouwen om bekend staan. En dat niet alleen, al eeuwenlang staat Nederland bekend om schoongeschrobde stoepjes, blinkende ruiten en aangeveegde straten. Volgens sommigen een gevolg van de calvinistische inborst die Nederlandse vrouwen eeuwenlang tot deze pro-

perheid zou hebben aangezet. In ons dorp en de streek eromheen is daar ook het een en ander van te bespeuren. Kenmerk/erfenis van de bible-belt?

Annegreet van Bergen denkt daar in haar column in het Historisch Nieuwsblad anders over. Zelfs toen Calvijn nog maar een jochie was in 1517, schrijft zij, werd er door o.a. Italianen die ons land bezochten, gewag gemaakt van 'de orde en netheid' die overal heerste. Zelfs in katholieke steden.

Volgens het boek 'Aan de rand van de wereld. Hoe de Noordzee ons vormde' van Michael Pye heeft de Hollandse properheid alles te maken met de veeteelt die aan het eind van de middeleeuwen, rond 1400, opkwam. Zuivel was een lucratieve bezigheid voor veel kleine boeren.

Voor de fabricage van boter is een brandschone omgeving nodig, anders wordt hij ranzig. Zeker als hij bestemd is voor de export. Melkkelders moesten voortdurend worden schoongehouden. Omdat gezinnen vaak maar een paar koeien hadden, waren die melkkelders aan het woonhuis vast gebouwd. Toen later de trek naar de stad plaatsvond, namen de voormalige boeren de gewoonte om alles zorgvuldig schoon te maken mee. Het schoonmaken heeft door het calvinisme hooguit een 'spirituele dimensie' gekregen, maar was ten tijde van de Reformatie al een 'geloofsartikel'.

Blijft staan dat zelfs in onze tijd de properheid geroemd kan worden in ons dorp.

Zoals bij monde van een Giessendamse boer, die ik enige tijd geleden de deugden van zijn liefvallige echtgenote hoorde roemen. Na onder andere haar vriendelijkheid en optimisme somde hij, blijkbaar als summum, als laatste op: "...en schôontjies!"

GROEN, GROENER, GROENST!

Een gezonde bodem helpt tegen verdroging, hitte en hoosbuien. En tuineigenaren kunnen daar zelf aan bijdragen: zo maak je van je eigen bodem een sappige spons. Nederlandse tuinen beslaan zo'n drie miljard vierkante meter van de landoppervlakte en bestaan maar voor een derde uit planten. Maar juist die groene tuinen met een gezonde bodem gaan verdroging en hitte tegen en werken als een spons voor regen.

Een ondergronds meer van miljoenen liters.

Een vitale bodem is een bodem met veel organisch materiaal en bodemleven. Dat is essentieel om de droogte, hitte en hoosbuien het hoofd te bieden. Een vitale bodem werkt als een spons en kan zo verdroging tegengaan. Elke procent organische stof in de bodem kan per hectare 170.000 liter water vasthouden. Dat betekent dat er op dit moment een ondergronds meer van 3,6 miljoen liter water beschikbaar is voor ons land in tijden van extreme droogte.

De tuin, een waterreservoir voor droogteperiodes

Het leefbare, groene dorp

Alle Nederlandse tuinen bij elkaar zijn goed voor zo'n drie miljard vierkante meter, volgens een onderzoek naar groene tuinen. Toch is maar 36 procent van de gemiddelde tuin begroeid met planten. Dat kan veel groener, is de conclusie van het onderzoek.

Elke tuin telt om droogte, hitte en wateroverlast in het dorp op te vangen. Droogte is een groot probleem, ook in de bebouwde kom. Je ziet dat deze door verdroging erg warm wordt, parken worden geel, vijvers gaan stinken. Een stad of dorp wordt leefbaarder met bomen en planten en een gezonde bodem.

Een boom draagt bij aan schone lucht, verkoeling en biodiversiteit en een groen gebied houdt meer water vast. Een bodem vol wormen en ander bodemleven is luchtig door de gangen die de beestjes maken.

De regen kan dan makkelijk in de bodem zakken. Een grote hoeveelheid organische stof (zoals bladeren, wortels en compost) zorgen ervoor dat de bodem het water vasthoudt. Vergroening en het verbeteren van de bodem is daarom belangrijk om te zorgen voor een veel fijner leefklimaat in het dorp. Een gemeente heeft maar een beperkt gebied aan openbare ruimte om bomen en struiken te planten. Tuinen vergroenen een dorp. Alle kleine beetje helpen. Ook gaan huiseigenaren er financieel op vooruit als ze werk maken van een groene tuin. Huizen worden meer waard als er bomen omheen staan.

Maak de bodem van je eigen tuin vitaal en gezond

- Haal de stenen uit je tuin en zet er planten in. Heb je een kleine tuin, of alleen een stoep? Klimplanten zijn je vriend. Voor een geveltuin heb je maar een klein randje grond nodig en een klimrek. In de tuin kun je een pergola bouwen of een klimmer tegen de schutting planten.
- Zorg ervoor dat de bodem van je tuin bedekt is met planten. Dat kan door het onkruid te laten staan. Onkruiden zijn groene planten die licht omzetten in organische stof. Dat is heel belangrijk voor de opbouw van de bodem. Je hebt dan geen mest meer nodig.
- Hou je niet van een tuin vol zevenblad, dan kun je ook bodembedekkers planten zoals vrouwenmantel, ooievaarsbek of bosaardbei.
- Als je brandnetels of ander onkruid uit je tuin wilt verwijderen, kun je ze geplukt en wel op de bodem leggen als voeding en om de bodem vochtig te houden.
- Laat bestrijdingsmiddelen en kunstmest staan om het bodemleven te behouden. Voor eventuele extra bemesting van de bodem gebruik je het liefst compost.
- Ruim het gevallen blad van bodem en struiken niet op in de herfst. De bladeren zijn voeding voor je planten en het bodemleven. Het winterklaar maken van je tuin is totaal niet nodig.

Door Marjolein Bezemer, bron: www.nu.nl

EEN OMMETJE

Boven-Hardinxveld
heeft veel moois te bieden

Wie niet te ver van huis eens eventjes lekker uit wil waaien, is dit ommetje van ongeveer 2,5 kilometer in Boven-Hardinxveld heerlijk om te wandelen.

Startpunt is de Nieuwe Steeg, bij de kruising van de Tiendweg.

Loop naar het noorden, waar een bordje motorcrossterrein 'De Belt' aanwijst.

Laat aan het eind van het pad het crossterrein links liggen en klim over het hek de dijk van het Kanaal van Steenenhoek op.

Het meest oostelijke stukje Boven-Hardinxveld

Loop rechtsaf over de gras in de richting van de Rivierdijk. Daar aangekomen weer rechtsaf, via het pad dat voor de huizen langs loopt. Na ongeveer 300 meter de trap af die tussen de huisnummers 20 en 21 naar de Tiendweg voert. Dan nog even doorstappen en het startpunt is weer bereikt. Een prachtige wandeling met mooie vergezichten!

SEIZOENSPLAATJES

Vroege, sprookjesachtige taferelen op de Giessendamse Tiendweg en zonnige voorjaarsplaatjes

WILT U DE NIEUWSBRIEF OOK GRATIS ONTVANGEN?

STUUR UW E-MAILADRES NAAR NIEUWSBRIEF.SDB@GMAIL.COM

COLOFON

Redactie : Liesbeth Leenman
Tekst : Liesbeth Leenman en Dick de Jong
Foto's : Evert van Lopik, Wim Meerkerk en Liesbeth Leenman
Fotobewerking : Liesbeth Leenman
secretariaat : Kerkweg 72, 3371 AG Hardinxveld-Giessendam

www.dorpsbehoudhg.nl

dorpsbehoudhg@kpnmail.nl